

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' - ΕΤΟΣ Α' (16^{ον})

Ἀθήνα, Σάββατο 29 Δεκεμβρίου 1918

ΑΡΙΘ. 3 (612)

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΣΥΓΧΑΣΜΟΙ

ΠΑΛΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΙΔΑΝΙΚΑ

Πολλά από τὰ μέσα, πού βοηθῆκεν ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ χρησιμοποίησε γιὰ νὰ ἐκανοποιήσῃ ἀνάλογες ἀνάγκες του, κατάντησαν μὲ τὸν καιρὸ νὰ τοῦ γίνουν ἀληθινοὶ τυράννοι· νὰ κυριαρχήσουν τόσο στὴ ζωὴ του, ὥστε νὰ τὰ κάμῃ καὶ ἰδανικά του καὶ γύρω σ' αὐτὰ καὶ στὴν κατὰκτησὶν τοὺς νὰ στρέφεται ὅλη ἡ ἐνέργειά του. Τὴν τυραννίαν αὐτὴν, φαίνεται πὼς σήμερον τὴ νοιώθει δυνατότερα ὁ ἄνθρωπος καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν καταλύσῃ. Γυρᾷ ἀπὸ ἀπολύτρωση. Καὶ γιὰ τοῦτο συνέπειαι αἰτιολογημένη τοῦ μεγάλου πολέμου θὰ εἶνε νὰ πέσουν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἰδανικά αὐτὰ καὶ στὴ θέσιν τοὺς νὰ ὑποθῶν ἄλλα, πὺ συμφωνοῦν στὴν κοινωνικὴ ζωὴ, καθὼς θάλῃ νὰ τὴ διαμορφώσῃ ἡ νέα λογικὴ τῆς, πὺ τὴν ἐκμεταλλεύσῃ ὁ πόλεμος. Φυσικά, ἡ ἀλλαγὴ τούτη θὰ φανῇ καὶ στὴν τέχνην, πὺ πολὺ σ' αὐτὴν, ἀφοῦ ἡ τέχνη εἶνε ἡ κυριώτερη καὶ ἀληθινότερη ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς μας, μὴ καὶ εἶνε τὸ ἐξωτερικεῖν τοῦ διανοητικοῦ μας κόσμου.

Α') ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Ὅτι θὰ πέσουν πολλὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ ἰδανικά, τὰ ὅσα ἄρχισαν νὰ γίνονται μᾶς τὸ λένε γιὰ βέβαιον. Ἀπὸ τὴ βεβαιότητα τούτη μπορούμε νὰ ἐλπίζουμε καὶ νὰ πιστεύουμε, πὼς ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ἰδανικά, πὺ θὰ πέσουν, θὰ εἶνε καὶ τὸ ἰδανικὸ τοῦ χρήματος, αὐτὸ πὺ αἰῶνες νυμφαρχεῖ γιὰ νὰ τυραννῇ τὸν ἄνθρωπον ἔξω-οριστὰ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ μακρολογήσωμε στὸ σημεῖον τοῦτο. Φτάνει μονάχα νὰ εἰποῦμε, πὼς ἡ κυριαρχία τοῦ ἰδανικοῦ τοῦ παρὰ ὅτῃ, θῆκεν ἀφορμὴ γιὰ τίς μεγαλειότερες συμφορὰς καὶ μίτη ἁπλῆς ἀνθρώπου, πὺ νὰ μὴ ἔσῃ πόσον ἡ τυραννία του ἦταν καὶ εἶνε σκληρὴ καὶ ὅτι στὴν ἐποχὴ μας ἔφτασε στὴ μεγαλειότητα ἑντασίῃ της. Καὶ γιὰ τοῦτο βλέπουμε χρόνια καὶ χρόνια τώρα τὸν ἄνθρωπον νὰ ταπεινώνεται ἀδιάκοπα σιτοὺς πόθους του καὶ στὴν ἐνέργειά του καὶ νὰ ξεγνᾷ τὴν ἀνώτερη ἡθικότητα, πὺ πρέπει νὰ οὐσιώσῃ τὸ φανέρωμα τῆς ζωῆς του.

Τὸ χρήμα, θεὸς παντοδύναμος γιὰ τὸ σημερινὸν ἄνθρωπον καὶ σκοπὸς τῆς ζωῆς του. Ἡ ἀπόκτησὶς τοῦ κανονίζει ὅλην τὴν ἐνέργειαν καὶ δράσιν του. Ρυθμίζει τὴ σκέψιν του. Εἶνε τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἄνθρωπου τὸ μόνον, ἀλλὰ τὸ πὺ ἀγαπημένον του καὶ τὸ πὺ γοητευτικόν. ἔχει κυριαρχήσει τόσο ἐπάνω στὴ ζωὴν του, τὴν ἡθικὴν καὶ τὴν ἡθικὴν, ὥστε νὰ μὴ θοῖσκον πᾶν θέσιν σ' αὐτὴν πολλὰ ἄλλα ἰδανικά, πὺ θὰ μπορούσαν νὰ τὴν ἐξευγενίσουν καὶ ἀκόμην νὰ τὴν κάμουν καὶ πὺ σκόπημ, πὺ θὰ περιόριζαν κάπως τὴν ἐγωϊστικὴν τῆς τάσιν καὶ θὰ τὴν ἀνάγκαζαν νὰ θυγῇ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐγωλατρεία γιὰ νὰ

ἰδῇ, ὅτι ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ ἐγὼ ὑπάρχει καὶ ἄλλος. Ἡ μανία αὐτὴ γιὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ χρήματος, πὺ κατάντησεν ἀρρώστια— ἡ ἀρρώστια τῆς ἐποχῆς μας — ἀφοῦ ταπεινώνει τὴν ἰδέαν τῆς ζωῆς, φυσικὰ φέρνει καὶ τὸ προστέχμα τῆς τέχνης. Τὸ ἰδανικὸ τοῦ χρήματος ἡ πὺ σωστὰ ἡ χρηματολατρεία προστυχεῖ τὴν τέχνην. Ἡμποροῦμε νὰ τὸ λέμε αὐτὸ ἀποφθεγματικὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ θαυροῦμε ὑπερβολῇ.

Συνηθίσαμε νὰ πιστεύουμε ἀπόλυτα ἀληθινὴν τὴ γνώμην, ὅτι γιὰ ν' ἀνθίσουν τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες, γιὰ νὰ προοδεύουν καὶ νὰ φανερώουν ὅλην τὴ δημιουργικὴν τοὺς δύναμιν καὶ ἐπίδρασιν πρέπει νὰ συντροφεύονται καὶ ἀπὸ τὸν πλοῦτον. αὐτὸς πρέπει νὰ εἶνε ἡ κινητήρια δύναμις. Τὰ παραδείγματα τοῦ αἰῶνα τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Αὔγουστου καὶ τῆς Ἀναγέννησης καὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' δὲν ἀπολείπουν ν' ἀραδιάζονται πάντα. Τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες γιὰ νὰ ζοῦν καὶ ν' ἀνθίσουν πρέπει νάχουν καὶ Μακίηνας καὶ Αὔγουστους καὶ Μεδίκους. Ἐνῶ ὅμως ξεγνᾷμε, ὅτι ἡ γνώμη αὐτὴ ἐγεννήθηκε καὶ ὑποστηρίχθηκε σ' ἐποχὴν, πὺ ἀνθρώπινη σκέψιν καὶ τέχνη ἔχουν γιὰ ἰδανικὸν τοὺς καὶ σκοπὸν τοὺς τὸ χρήμα, λησμονοῦμε ἀκόμην ὅτι στίς ἐποχὰς ἐκεῖνες οἱ πνευματικοὶ ἐργάται δὲν ἔβαζαν σκοπὸν τῆς ἐργασίας τοὺς τὸ νὰ γίνουν πλοῦτοι, ὅτι ὁ καλλιτέχνης καὶ ὁ ἐπιστήμονας δὲ συνταίτιζαν τὴν ἀποστολὴν τοὺς μὲ τὴν ἰδέαν τῆς βιομηχανίας, δὲν ἐγίνονταν ἐπ' ἐργασίας καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος συνολικὰ δὲν εἶχε κυριεύσῃ ἀπὸ τὴ μανίαν τοῦ πλοῦτος. Ποτὲ βέβαια δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὁ πόθος τοῦ πλουτισμοῦ καὶ ἡ λατρεία τοῦ χρήματος. Ἀλλὰ καὶ ποτὲ ὁ πόθος αὐτὸς καὶ ἡ λατρεία δὲν ἔφτασαν ὡς στὸ σημερινὸν σημεῖον καὶ ποτὲ ὁ βλαπτικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς δὲν ἐδείχτηκε ταπεινὸς ὅσο σήμερον.

Ὁ ἄνθρωπος τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ πὺ πολὺ ὁ σημερινὸς, ἐκυριεύτηκεν ἀπὸ τὴ μανίαν τοῦ χρήματος. Τὸ βλέπουμε τοῦτο σὲ κάθε ἐνέργειά του, κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς του. Τὸ εἶδαν καὶ οἱ ἐργάται τῆς τέχνης καὶ πολλὰ σωστὰ θέλησαν νὰ τὸ ἀναπαράστησουν στὰ ἔργα τοὺς, νὰ γίνουν οἱ πιστοὶ ζωγράφοι καὶ ἐρμηνευτὲς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς τῆς ἐποχῆς τοὺς. Κ' ἔτσι μυθιστόρημα, ποίηση, θέατρο, καλλιτεχνία ἔχουν ὅλα γιὰ λαλῆ—μοτίβ τὴ μανίαν τοῦ χρήματος. Ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζεται—μέσα σ' αὐτὰ σκλάβος τοῦ μονάρχου ἰδανικοῦ του, ἡρώας καὶ θῦμα τοῦ τρομεροῦ ἀγῶνα γιὰ τὴν κατὰκτησιν τοῦ χρήματος. Εἴτε μὲ τὸν τίμιον τρόπο πασχίζει νὰ τὸ κατακτήσῃ, εἴτε μὲ τὴν ἀντίθετον πάντα θοῖσκειται μέσα στὴν τρικυμία τοῦ ἀγῶνα τοῦ καὶ κάτω ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ πόθου του. Εἶνε πάντα ὁ ἡρώας, ὁ παρὰ τοῦ Μεριαντέ τοῦ Μπαλζάκ, μὲ τὸ Τζῶν—Γαβριὴλ Μπόρχμαν καὶ μὲ τὸ Μπέρνικ τοῦ Ἴψεν, μὲ τὸ Λεσὰ τοῦ Μιρμὰν (στὸ ἔργο του Les affaires sont les affaires) μὲ τὸν Ἐδουάρδο τῆς «Κληρονομίας Voysey» τοῦ Ἀγγλοῦ δραματοῦργου Μπαρ-

κερ, με τον Κορράδο Μπράντο της τραγωδίας «Περισσότερο από τον Έρωτα» του Ντ' Αλφόνζι. Ένας ήρωας, που δε δειλιάζει να κάμει κάθε ατιμία, κάθε έγκλημα, να λησμονήσει κάθε σεβασμό προς τον εαυτό του, να ταπεινωθεί, να γίνει κυνικός· άρκει να πιτύχει το σκοπό του, να κατακτήσει το χρήμα. Ο ήρωας αυτός γεμίζει σήμερα με την όντοτήτα του, με τις ιδέες του, με τους ταπεινούς πόθους του και τα ταπεινότερα πάθη του· ο ήρωας αυτός με την άρρώστια του—την άρρώστια της εποχής— γεμίζει όλη την περιοχή της τέχνης. Άλλά με τούτο που φτάνουμε; Να μη μάς μιλούν σχεδόν πιά οι εργάτες της τέχνης γι' άλλα ιδανικά και να μάς παρουσιάζουν πάντα αυτό το άξιοθρήνητο θέαμα του ανθρώπου, που δέρνεται κι' αγωνίζεται να πλουτίσει για να καλοζώση. Ποιά ταπεινή άναπαράσταση της ανθρώπινης ζωής! ποιά σκληρή δοκιμασία του ήθικου έγώ μας! Δεν είναι λοιπόν τίποτε άλλο που να μπορέι να μάς δείξει, ότι υπάρχει κάποια ανώτερη ήθικότητα στο σκοπό της ζωής; Όλα τα άλλα ιδανικά σβύνουν εμπρός στο ιδανικό του παρᾶ. Κ' η τέχνη, που έρχεται να μάς μιλή πάντα γι' αυτή την ταπείνωση του ανθρώπου, γι' αυτό τον έξευτελισμό του ήθικου έγώ του, δεν είναι πρόστυχη, δεν καταντάει να προστυχεύει μαζί με τον εαυτό της κι' όλη την ύπόστασή της;

Δέ φτάνει όμως μόνον αυτό το κακό για την τέχνη. Το χρήμα, που είναι σήμερα το κύριο θέμα της γίνεται μαζί κι' ο κύριος σκοπός των εργατών της. Όλοι εργάζονται για το χρήμα. Οι έρμηνευτές και ζωγράφοι της ανθρώπινης αυτής ταπείνωσης και προστυχίας, ταπεινώνονται κι' οι ίδιοι και γίνονται βιομήχανοι. Κ' έτσι η τέχνη φτάνει στο κατώτερο σημείο του έξευτελισμού της· γίνεται βιομηχανία. Κύριο θέμα και κύριος σκοπός της τέχνης η κατάκτηση του χρήματος. Οι άνόητοι— όπως είναι όλοι οι ιδεολόγοι— ήμπορούν να ζητούν ακόμη ευγενικώτερα φανερώματα πνευματικής δημιουργίας.

Το ιδανικό του παρᾶ— πράγμα που το βλέπουν κι' οι ιδεολόγοι— έξετόπισε κάθε άλλο ιδανικό από την ανθρώπινη ζωή κι' από την τέχνη κι' έγινε ο τρομερότερος τύραννος της ανθρωπότητας. Άλλά να, γλυκοχαράζει πέρα κάποια απόλυτρωση βέβαιη. Ίσως ν' άργήσει λίγο ακόμη νάρθη. θάρθη όμως. Του πολέμου συνέπεια αίτιολογημένη ή κοινωνική επανάσταση· αυτή, που θα φέρη και τον ξεπεσμό της άξίας του χρήματος, που θα καταργήση την τυραννική κυριαρχία του. Καινούργια ιδανικά δημιουργεί ή ανθρωπότητα για ν' αντικαταστήση τα παλιά, δσα έμούχλιασαν και τᾶ, είνε βλαβερά. Ο άνθρωπος γυρεύει να γνωρίση και να την κάμει δική του την ανώτερη ήθικότητα της ζωής· μέσα στην άλλαγή αυτή το χρήμα δε θα είναι ο κυρίαρχος δυνάστης· κι' η τέχνη φυσικά θ' απόλυτρωθῇ κι' εκείνη από τη δύναμή του για να ξαναβρη την ανώτερη ήθικότητά της, ώστε να μπορέι να έξευγενίσει τον άνθρωπο, τον άνθρωπο εργάτη αληθινό ιδανικών, που θα ταιριάζουν στο έλευθερωμένο πνεύμα του, τον άνθρωπο, που δε θα χωρίζεται, όπως σήμερα, τόσο άνισα σε πλούσιο και σε φτωχό, τον άνθρωπο που δε θα έχει σκοπό αποκλειστικό της ζωής του την κατάκτηση του χρήματος και δε θα νομίζει άνόητους τους ιδεολόγους. Ο ξεπεσμός της άξίας του χρήματος θα ύψωση την άξία της τέχνης και μαζί της και τον άνθρωπο.

ΕΠΙΛΟΓΗ

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΝΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΘΑΟ ΤΟΥ „ΝΟΥΜΑ“

Η ΠΗΓΗ

Στο δρόμο που πηγαίναμε μου λέει : διφώ.
Κ' εγώ διφώ. και πήραμε το δρόμο μες στα έλάτια
Νά, ή έγκλησούλα, νά, ή πηγή ζωμένε· μες κισσό
δυσ άέτρες είναι ή πόρτα της· πεντέξη σκαλιστήτα
φέρνουνε στο νερό βαθειά.
Και κατεβήκαμε κι' οι δυο κι' εΐτανε μέσα μου δροσινά,
κι' εΐτανε μέσα μου εΐνδοι·
παράξενη χειμένη
κι' εΐτανε σκατεινά και σιωπηλά
κι' έμπαινε μόνο λίγο φως απ' τον κισσό δειλά
κι' εΐτανε σά μιν έγκλησού που λειοντογρια προσμένει·
κι' εγώ, γονάτισα στην πέτρα τη βρεμένη,
της πήρα μες σά χέρια το κεφάλι
και την έφίλησα στο στόμα,
ποιές μου χαμμύν' άλλη
φορά δεν την έφίλησα ποιές μου ακόμα,
και τώρα— πώς ;— της πήρα μες σά χέρια το κεφάλι
και την φίλησα τρελλά.
Γιατί ; γιατί !... γιατί ! ταν όλα σιωπηλά,
γιατί έμπαινε λιγάκι φως απ' τον κισσό δειλά,
γιατί τ'ανε μου εΐνδοι· παράξενη χειμένη
κι' ή μου πηγή σάν έγκλησού που λειοντογρια προσμένει.

(1910)

ΜΕΛΙΚΕΡΤΗΣ

ΟΛΕΘΡΟΙ

Χρυσά τα σιάχια ανάδενε το άγρει
στον ήσυχο τον κάμπο τον ώχρό·
λές, άύλο κι' άπαλδ χαϊδεύει χέρι
τον τίμιο των ανθρώπων θησαυρό.

Δέ σκέθουν ιδρωμένοι θεριστάδες
μήτε δρεπάνια άστράφουν λυγιστά
μες στού ήλιον τις δρόθερες λαμπράδες,
που γέγγουν και σά μάτια τα κλειστά.

Δενκδ δέν άνεμίζεται ματηήλι
σιαχολογήτρες μες σις έρημιές
και μήτε μες στύλόδροσο το δειλί
φεγγίζουν οι στημένες θυμωνιές.

Δέ θέρσαν εκείνοι που τα σπειραν
με τη γλυκιάν έλπίδα τη βαθιά... —
Τά παλληκάκια τα μουφέκια έπήσαν
και τα βαριά κι' αλίγιστα σπαθιά.

Και νά, από κείθε πέρα ξεκινούνε
κι' ερχόνται σιδερόφραχοι σιραιτοί·
βάροβα πόδια τον καρπό πατούνε,
που γέρνει κι' όλο στρώνεται στη γῆ.

Ξαπίσω τους έμειναν τα χωράφια
σκαμένα απ' των άλόγων την δρυή. —
Νεκρά του θησαυρού τους τα χρυσάφια
το άγρει το άπονύχτερο θρηνεί !

ΓΙΑΝΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ